

Лук'яненко О.В. «Десталінізація» свідомості полтавців на початку 1957 року: витоки та паралелі / Олександр Вікторович Лук'яненко // Materialy IV mezinarodni vedecko-prakticka konference "Veda a vznik – 2008/2009" – Dil 10. Historie.Politicke vedy. Filosofie. Psychologie a sociologie – Praha: Publishing house "Education and science" s.r.o. – С.3-5.

Лук'яненко Олександр Вікторович,

«Десталінізація» свідомості полтавців на початку 1957 року: витоки та паралелі

Недалекі 1980-ті роки – доба Горбачовської перебудови – у тісних наукових колах доволі часто називають другою хвилею десталінізації. Лібералізація життя, стихійна десталінізації радянського суспільства, що поступово переростала у деленізацію, а згодом призвела й до краху комуністичної ідеології на теренах Східної Європи, дала змогу якомога краще досліджувати цей періоді на відміну від подій десталінізації «оригінальної», середини ХХ століття. Часом це приводило до породження кардинально протилежних історичних концепцій. В умовах пост-радянської України на сході України з новою силою активізувалися про-сталінські дослідження С.Куняєва, А.Балієва та О. Смірнова [1]. Відкрита критика десталінізації та ставлення до неї громадян СРСР помітна у роботах одного з членів цього східноукраїнського об'єднання В.Доброва [2]. З огляду на це серед актуальних проблем дослідження залишається проблема ставлення місцевого населення (зокрема, інтелігенції) до поступальної політики боротьби з культом особи та реформаційні процеси у суспільстві кінця 1950-х початку 1960-х років.

Пошуки проявів ставлення студентів та педагогів педагогічного інституту до змін у суспільно-політичному житті СРСР у 1957 році мають прямі витоки у подіях, породжених попереднім роком. Активний наступ на культ особи великого Сталіна, а разом з ним і на «культи місцевих вождів», не міг не позначитись на долях людей, а разом із тим і на процесах діяльності педагогічного колективу.

Саме тому спочатку варто виявити, в умовах якої ідеологічної ситуації «будували світле майбутнє комунізму» полтавчани та яким чином первинна партійна організація ПДП увійшла у новий 1957 рік?

Розбурхана хвилями десталінізації, Країни Рад зустрічала новий рік у стані катарсису. З одного боку процеси «відлиги» змушували чекати чогось нового, кардинально відмінного у сфері державного управління. Тому очікування освіжаючого «вітру перемін» зберігалось не лише у вищих партійних інстанціях, а й на місцях. «Верхні ешелони влади» чекали посилення партійного апарату, але не початку партійних чисток оновленого, «демократизованого» типу. Основне ж коло проблем народних мас лежало зовсім в іншій площині. Через домінування вульгарного розуміння боротьби з культом особи як боротьби лише з культом *Сталіна*, так і розуміння його лише як *боротьби*, привело до зниження позитивів запропонованих реформ та до поширення практики наклепництва чи банального підсиджування. Картина «анархістського заперечення ролі керівників», властива усій Полтавщині '56 року, спостерігалася й у стінах Полтавського педагогічного інституту [3].

Демагогічні новорічні заяви Голови Президії Верховної Ради СРСР К.Є. Ворошилова у таких умовах, напевне, мало переконували громадян продовжувати комуністичний поступ «тісно згуртованими навколо своєї рідної Комуністичної партії, бадьорими і впевненими в торжестві ... великої справи» побудови комунізму [4]. До того ж до проблем міжособистісного плану хвиля неочікуваної «хрущовської демократизації» політичної системи призвела до відродження на теренах Радянських республік соціалістичних ідеологій з національним колоритом. Однозначна реакція Першого секретаря ЦК КПРС на подібне «вип'ячування національних особливостей, «особливих шляхів» руху до соціалізму» вплине на формування колективної думки з цього приводу [5, С.2]. Та навіть на рівні первинних партійних організацій будуть знаходитись сміливці, ладні ставити під сумнів правильність та однозначність лінії партії. Однак, в умовах коливань офіційного курсу, «пасивна більшість» надаватиме перевагу збереженню показової лояльності, намагаючись разом з «незламною

Батьківщиною» крокувати «туди, де горять комунізму вогні» [6]. На початку 1957 року сумна подія – похорон заступника Голови Ради Міністрів СРСР, міністра середнього машинобудування А.П. Звенягіна – зібрала на одній трибуні Мавзолею серед партійних вождів і «товаришів» Л.Кагановича, В.Молотова, Г. Жукова, Д.Шепілова [7]... На цей час вони ще мають повноту влади і вплив на бачення радянського майбутнього. Однак доволі швидко партійних корабель під керівництвом Микити Хрущова зробить непередбачуваний маневр у бік посилення одноосібності керівництва. А поки що – все доволі вдало маскується у шати демократизації та відносної лібералізації партійної системи. Населення активно долучалося до участі в організації та проведенні чергових виборів народних депутатів районних рад. Осторонь не залишаються й представники Полтавського педагогічного інституту. Одні з найперших вони відрядили до Октябрської районної ради викладача Марію Безкишину, взяти активну участь у роботі виборчої комісії району [8].

Але на фоні загальної активності та обіцяних «трудових звершень» негатив десталінізаційних процесів продовжував впливати на повсякденне життя освітян Полтавщини. Дався взнаки минулорічний конфлікт директора та колективу, викликаний пошуками правих та винуватих у справі «децентралізації» та «демократизації» управління вищим навчальним закладом. Не дивно, що й новий рік розпочався саме з намагання розставити крапки над «і» у відносинах, розхитаних «відлигою на місцях». Дирекція інституту в особі Михайла Семиволоса розуміла, що нові партійні заклики з новими силами «...розгорнути широку критику і самокритику в масах» можуть призвести до ще більших непорозумінь [9]. А тому на перших у новому 1957 році закритих партійних зборах 11 січня 1957 року директор, розпочинаючи роботу, чітко окреслив необхідний йому вектор розвитку подій, зауваживши, що «в інституті було не зовсім правильне розуміння про боротьбу з культом особи» [10].

Фактично, Хрущовська політка на січень 1975 року поставили Полтавський педагогічний інститут перед вирішенням двох проблем. Одна була

породжена суб'єктивним розумінням «культу особи». Інша – проблема пошуку видимих і невидимих ворогів комуністичного ладу. І, як завжди, проблеми повсякденного життя продовжували тлумачитись лише крізь призму заідеологізованих понять, залишаючи доволі мало часу для вирішення насущних питань. В недалекому майбутньому подібна політика призведе до реальної матеріально-технічної кризи в добу змагання за першість з країнами «загниваючого капіталізму». А поки що, на початку 1957 року, все іде за налагодженою роками схемою звітів знизу-доверху, переповнених схвальними відгуками мудрої і далекоглядної політики партії, яка, мов мати, опікується благоденством свого народу.

Список посилань на джерела та літературу:

1. Балиев А. Большая ложь XX съезда КПСС // Русское слово – 2006 - №3 – С.6-8; Куняев С. Пир победителей // Русское слово – 2006 - №3 – С.5; Смирнов А. Ленин-Сталин: столкновение лбами // Русское слово – 2006 - №1 – С.5.
2. Сталин // Русское слово – 2006 - №1 – С.i; Время: начинаю про Сталина рассказ // Русское слово – 2006 - №1 – С.ii-5; Сталин растил себе смену (но Хрущёв расправился с ней) // Русское слово – 2006 - №3 – С.2-4; Добров В. Сталин растил себе смену (но Хрущёв расправился с ней) // Русское слово – 2006 - №3 – С.6-7.
3. Державний архів Полтавської області (далі – ДАПО) – Ф. 251. – Опис 1. – Спр. 4829. – арк. 90.
4. Новорічна промова Голови Президії ВР СРСР тов. К.Є. Ворошилова // Зоря Полтавщини. – 1 січня 1957. – №1. – С.1.
5. Відповідь М.С. Хрущова на запитання газети «Руде право» // Зоря Полтавщини. – 1 січня 1957. – №1. – С.1-2.
6. Червоніщенко І. Щоб сонце свободи світило! // Зоря Полтавщини. – 1 січня 1957. – №1. – С.1.
7. Похорон А.П. Звенягіна // Зоря Полтавщини. – 4 січня 1957. – №3. – С.4.

8. Уманець Г., Артюшенко М. Про затвердження складу районних виборчих комісій по виборах до районних рад депутатів трудящих в м. Полтаві // Зоря Полтавщини. – 6 січня 1957. – №4. – С.4.
9. З новими силами – до праці, товариші! // Зоря Полтавщини. – 3 січня 1957. – №2. – С.1.
10. ДАПО. – Ф. 251. – Опис 1. – Спр. 4830. – арк.1